

מאזרה של תורה

גליון ה

ביאורי החסידות לש"ס - ע"פ סדר הדף היומי

דבר המכון

הננו מתכבדים להגיש לפני ציבור מקיימי תקנת לימוד הדף היומי בתוככי שאר חובשי ספסלי בית-המדרש, את הגליון הרביעי של קובץ "מאורה של תורה", בו מוגשים שביבי ביאורים על הדפים הנלמדים בתקופה, מלוקטים מגניה רחבי הידים של תורת החסידות, הנותנת את ניחוחה המיוחד לסוגיות הש"ס.

ושוב באנו בזאת להעיר, שלא מן הנמנע אשר רבותינו הראשונים ותלמידיהם האחרונים, דשו זה מכבר בקושיות ובתמיהות המובאות בקובץ זה ואף נתנו את ביאוריהם כי כה' הטובה. פשיטא שכל המובא כאן, הוא רק בכדי ליתן טעם לשבח, מעבר לביאור הפשוט ע"פ גליא דתורה - גם את הרובד הפנימי, המאיר את הנלמד,

ברכות ס"א - שבת י'

תניא ר' יוסי הגלילי אומר צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר וליבו חלל בקרבני, רשעים יצר הרע שופטן כו', בינונים זה וזה שופטן שנאמר יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו. אמר רבה כגון אנו בינונים אמר ליה אבוי לא שביק מר חיי לכל בריה

סא, ב

צריך להבין, דאם הפירוש בצדיק ובינוני הוא כדאמרינן בעלמא דרוב זכויות מקרי צדיק ומחצה על מחצה מקרי בינוני, א"כ איך טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני, ונודע דלא פסיק פומיה מגירסא עד שאפילו מלאך המות לא היה יכול לשלוט בו (בבא מציעא פו.), ואיך היה יכול לטעות המחצה עוונות ח"ו.

אך הענין הוא כי אמיתת שם התואר והמעלה של צדיקים ובינונים הוא כמבואר כאן בגמרא: "צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבני", שהיצה"ר הוא כמת, כי ע"י ריבוי עבודתו הרג את היצה"ר, וזהו "יצר טוב שופטן".

יוצא לאור ע"י מכון "מאורה של תורה" שע"י איגוד תלמידי הישיבות

טלפון: 03-9604832 פקס: 03-9607370

ב"מאור שבתורה" - זוהי תורת החסידות (עיני ירושלמי חגיגה פ"א, ה"ז. ובקרבן העדה שם).

עם זאת, הן בהלכה - שגם בה טמונים סודות ורזין (ראה של"ה בהקדמה) - וכ"ש באגדה ש"רוב סודות התורה גנוזין בה" (תניא קדישא - אגרת הקודש סכ"ג), מצינו עניינים שלהבנתם הפשוטה, נזקקים לביאור הפנימי שבהם (ראה עד"ז לקוטי-שיחות ח"ט עמ' 209. עייג"כ בתניא שם פ' כה-כ).

ויהי רצון שבזכות לימוד התורה באופן זה, אשר הפשט והסוד כרוכים יחדיו - "תורה תמימה" - נזכה לגאולה האמיתית והשלמה, אז נשמע את "סוד טעמיה ומסתר צפונותיה" (רש"י שה"ש א, ב) מפיו של משיח במהרה בימינו ממש.

בברכת התורה
המערכת

"בינונים זה וזה שופטן" לא אמרו "זה וזה מושלים" ח"ו, כי כשיש איזו שליטה וממשלה ליצר הרע על האדם אפילו לשעה קלה נקרא רשע באותה שעה, אלא היצה"ר בבינונים אינו אלא דרך משל כמו שופט ודיין האומר דעתו במשפט ואעפ"כ יכול להיות שלא יהיה פסק הלכה כך למעשה מפני שיש עוד שופט ודיין החולק עליו, וצריך להכריע ביניהם והלכה כדברי המכריע. כך היצה"ר אומר דעתו בלב ומיד חולק עליו השופט השני שהוא היצר הטוב, והלכה כדברי המכריע הוא הקב"ה העוזרו ליצר טוב, כמאמר רז"ל אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וזהו "כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו".

ונמצא, שהצדיק שגירש את היצה"ר מקרבו הרי הוא מואס מאוד בתענוגי עוה"ז, אבל הבינוני הרע שבלב בתוקפו כתולדתו להתאוות תאוה לכל תענוגי עוה"ז, רק שאין לו שליטה וממשלה להוציא תאוותיו מכח אל הפועל מפני הקב"ה העומד לימין אביון. ואף מי שבתורת ה' חפצו ויהגה בה יומם ולילה לשמה אין זו הוכחה כלל שנדחה הרע ממקומו, אלא יכול להיות שמהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו ובגבורתו בלב רק שאי אפשר לו להתלבש באברי הגוף מפני ה' שנתן שליטה וממשלה ליצר טוב.

ומ"מ גם בבינוני בשעה שאהבת ה' הוא בהתגלות לבו בעתים מזומנים כמו בשעת התפילה וכי"ב, שאז היא שעת הכושר לכל אדם שאז מקשר חב"ד שלו לה' להעמיק דעתו בגדולת א"ס ב"ה ולעורר את האהבה כרשפי אש בלבו - אזי הרע שבלב ג"כ בטל אל הטוב. אך אין זה שנתבטל לגמרי אלא הוא דרך משל כאדם שישן שיכול לחזור וליעור משנתו, כך הרע בבינוני הוא כישן בשעת ק"ש ותפלה שלבו בווער באהבת ה', ואח"כ יכול להיות חוזר וניעור.

ולכן היה רבה מחזיק עצמו כבינוני אף דלא פסיק פומיה מגירסא ובתורת ה' חפצו יומם ולילה בחפיצה וחשיקה ותשוקה ונפש שוקקה לה' באהבה רבה כבשעת ק"ש ותפלה, והיה נדמה בעיני עצמו כבינוני המתפלל כל היום, וכמאמר רז"ל "הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו".

(ע"פ תניא פרק א', פ"ב - ג')

בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיי מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך סא, ב

לכאורה תמוה דהרי פשוט שגם הם היו בעלי מדריגה נעלית ביותר, ומה היתה תמיהתם על כך שר' עקיבא הבלוג על יסוריו הגופניים וקיים מצות קריאת שמע?

ויש לבאר, דהנה התוכן של קריאת שמע הוא אחדות הוי' שאין עוד מלבדו ושום דבר בעולם אינו סתירה לאחדותו ית'. וזהו שר"ע קרא קריאת שמע כשהיו סורקים בשרו כו' על שעסק בתורה, והיינו שגם בזה ראה והרגיש את אחדותו ית'.

ועל זה אמרו לו תלמידיו "עד כאן"?! דהיינו, איך שייך ענין האחדות במאורע זה, כשאישי בליעל שולט על ר' עקיבא לסרוק בשרו!

וענה ר' עקיבא "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה כו'", היינו שתמיד התבונן בזה שמציאות העולם אינו הגשמיות, כי אם דבר ה' המהווה אותו ומקיימו. והתבוננות זו הביאה אותו לתנועה נפשית של יציאה מהעולם - אפילו נוטל את נשמתך. לכן גם בעובדא זו שסרוק בשרו יכול היה להרגיש אחדות ה'.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ו' ע' 126)

בכל דרכך דעהו כוי אפילו לדבר עבירה, אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרייא סג, א - גירסת העין יעקב

מזה שהוא מתפלל להקב"ה הרי שהוא מאמין ביכולתו, ואיך יתכן שבאותה שעה יבא לעשות מעשה למרוד בו?

אך הענין הוא כי האמונה מצד עצמה היא כח מקיף. שאינו חודר באדם בפנימיותו. ולפיכך נקראת בספרים בשם עטרה, ולכן אפשר שעם היות שהאדם מאמין, בכל זאת הנה בכוחותיו הפנימיים - בשכלו ובהרגשתו, יתנהג בהיפך מאמונתו.

ולכן אין האדם יכול להסתפק באמונתו בהקב"ה בלבד, אלא צריך להעמיק דעתו בזה ואז יבוא

לאהבה וליראה, ועל ידי זה תהיה הנהגתו כדבעי, שכמו שאוהב וחפץ לעשות דברים המוכרחים לקיום נפשו וגופו, ככה ויותר מכן יחפוץ לעשות מצוות ה' שהם קיום המשכת גילוי האלקות בעולמות שזהו החיים האמיתיים, וכן יירא וירחק מן הל"ת שהם דבר המזיק לקיום חיות זה כמו שהאדם שונא המזיק לנפשו ובורח ממנו כמטחוי קשת, שזהו ע"י הדעת דוקא.

וזהו שאמר דוד לשלמה בנו (דה"א כח, ט) דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה וגו'.

(ע"פ מצות האמנת אלקות, דרך מצוותיך מו, א)

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי הי ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלל בוניך

סד, א

והנה זה שתלמידי חכמים נקראים בוניך, מפורש בגמ' דשבת (קיד, א) "מאי בנאים א"ר יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקים בבנינו של עולם. ויש להבין מהו זה שתלמידי חכמים עוסקים בבנינו של עולם, ומהו השייכות של זה לענין השלום?

ויובן בהקדים שהנה צרכי האדם נחלקים לשלש והם מזון לבוש ובית, (שעליהם התפלל יעקב אם יהי' אלקים עמדי וגו' ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ושבתי בשלום אל בית אבי). וההפרש ביניהם הוא, דמזון הוא בחינת פנימי, היינו שנכנס לגוף האדם ונעשה דם ובשר כבשרו, ולבוש הוא מחוץ להאדם, אבל הוא בא במדה וצמצום לפי מדתו של אדם, דלפי מדת אבריו הפרטיים כך נחתך הלבוש, והיינו שעם היות שאינו פנימי אלא בבחי' מקיף, מכל מקום הרי הוא בקירוב אל האדם. אבל בית הרי אינו לפי מדת האדם כלל אלא הוא גדול הרבה בכפלי כפלים ממדת האדם, וגם בא בריחוק והבדלה הרבה מגופו של אדם מכל צד ופינה.

והדוגמא מזה יובן למעלה. דהנה מבואר בעץ חיים בענין השתלשלות העולמות ממדרגה למדרגה, שכל מדרגה מאירה במדרגה שלמטה הימנה בב' אופני הארה – אור פנימי ואור מקיף. שבחי' חיצוניות של המדרגה העליונה נעשה בחי' אור פנימי למדרגה התחתונה, ובחי' הפנימיות דמדרגה העליונה נעשה מקיף למדרגה התחתונה.

והמשל בזה, הנה בנפש האדם יש מוחין ומדות, והמדות משתלשלים מהמוחין, דכאשר מתבונן

בטוב הדבר, הרי הוא נמשך אליו, הרי שעל ידי המוחין באים המדות. והסדר בזה הוא שהולדת המדה היא רק מחיצוניות ההשגה, היינו ממסקנת הענין שדבר זה טוב הוא, מזה הרי הוא מתעורר להמשך בזה, והיינו דחיצוניות שבעליון נעשה פנימי לתחתון. אבל הפנימיות שבעליון, היינו גוף ההתבוננות, הרי הוא השגה שכלית גרידא שלמעלה מהתפעלות המדות. ומ"מ גם בעת התפעלות המדות, אינו נשכח ממנו ההשגה לגמרי, ומאיר עליו בבחינת מקיף, והיינו דפנימיות שבעליון נעשה מקיף לתחתון.

וזהו ענין מזון ולבוש בסדר השתלשלות, דמזון הוא האור הפנימי (שבא מחיצוניות העליון) ולבוש הוא האור המקיף (שמפנימיות העליון).

אמנם ענין בית הוא למעלה מזה, והביאור בזה הוא, משום דהמקיף הנ"ל שמפנימיות העליון נעשה מקיף לתחתון, אין זה שהוא בעצם מדרגתו למעלה מהתחתון, כי אם שהתחתון אינו כלי לזה, וכבדוגמא הנ"ל, דזה שההשגה היא רק בבחי' מקיף להתפעלות המדה, הוא כי ההתפעלות אינו כלי להשגה שכלית, אבל אם הי' בבחינת כלים רחבים, היה מקבל גם בחינת הפנימי שבעליון. נמצא דבחי' מקיף דלבוש אינו בחי' מקיף בעצם, והוא שייך במדרגתו להפנימי. וכמו במשל שעם היות הלבוש מחוץ להאדם, הרי הוא לפי מדתו כנ"ל. אבל מקיף דבית הוא שמצד עצמו הרי הוא למעלה מהתחתון ואינו יכול כלל להתגלות למטה, וכמו במשל הבית הוא שלא לפי ערך מדת האדם כלל.

ובזה יובן מה שתלמידי חכמים נקראים בוניך, דהנה ב' המקיפים דלבוש ובית הם ב' עניינים דתורה ומצוות, דמצוות הם בחי' לבושים, וכמ"ש בזהר (חיי שרה) חסרא יומא חסרא לבושא חדא, דע"י המצוות נעשים לאדם לבושים בגן עדן, והתורה הוא בחי' בית, וכמארז"ל משחרב בית המקדש אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, הרי דארבע אמות של הלכה הוא במקום בהמ"ק שהוא בחי' בית, שהוא מקיף שאינו שייך לפנימי כלל ולמעלה ממנו בעצם.

ודוקא על ידי זה מרבים שלום בעולם, דהנה בבריאת העולם ע"פ סדר השתלשלות הרי מתמעט האור ממדרגה למדרגה, עד שבעולם הגשמי אין נרגש אלקות כלל ואפשר לבחור ר"ל נגד האלקות, והיינו היפך השלום עם הקב"ה. אמם תלמידי חכמים ממשיכים גילוי אלקות בעולם ממדרגה שלמעלה לגמרי מסדר השתלשלות, ועל ידי זה מאיר אלקות בעולם הזה גם כן, וזהו

השלום בין העולם והקב"ה, וכדאי' בשהש"ר עה"פ שובי שובי השולמית, אומה שעשתה שלום ביני ובין עולמי.

(ע"פ ד"ה איתא בגמ' סוף ברכות תרצ"ב, המשך מאמרי י"ט כסלו ואילך, תרנ"ט)

מסכת שבת

יציאות השבת שתיים שהן ארבע

ב,א

"הקשה ריב"א דדיני הוצאות שבת היה לו לשנות גבי אבות מלאכות אחר פרק כלל גדול לקמן דהתם... קתני הוצאה לבסוף?" (תוד"ה יציאות).

ויש לבאר בפנימיות העניינים, דהנה אי' במדרש (ב"ר פי"א ה') ששאל מין אחד מר"ע "אם כדברך שהקב"ה מכבד את השבת אל ישיב בה רוחות אל יוריד בה גשמים אל יצמיח בה עשב", והשיב לו ר"ע משל מערוב והוצאה, שברשות אחת אין צריך ערוב להוצאה, כך כל העולם כולו שלו הוא וכו'.

ולכאורה תירוצו של ר"ע אינו מובן, שהרי כל שאר מלאכות אינן תלויות בחלוקי רשויות כלל כמו הזורע וכו'?

ובהכרח דמלאכת הוצאה היא הנקודה העיקרית דכל המלאכות, ומכיון שאצל הקב"ה לא שייך מלאכת הוצאה, ממילא מובן שאין שייך אצלו שאר המלאכות.

דהנה רשות היחיד ורשות הרבים בפנימיות העניינים הוא דרשות היחיד הוא עולם (האצילות, שהוא עולם) האחדות שאין דבר נפרד ממנו ית' והוא וחכמתו אחד והוא המדע והוא היודע וכו', אמנם עולמות הנבראים נקרא רשות הרבים, משום שנראים ליש ודבר נפרד מאחדותו ית' [ובריאת והתהוות עולמות הוא בחי' הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, וכדכתי' המוציא כמספר צבאם],

וזהו כללות ענין השביתה ממלאכה בשבת, שהיא כדי "לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם" (החינוך), והיינו שאין הנבראים דבר נפרד ממנו ית' ח"ו, אלא שכל העולם הוא רשות היחיד ליחודו ית'. ולכן כשעושה מלאכה אחת מל"ט מלאכות, הרי זה "הוצאה" מרשות היחיד, משום דזהו סתירה להאמונה בחידוש העולם ע"י הקב"ה.

וזהו תוכן תשובתו של ר' עקיבא ש"כל העולם כולו שלו". משום שאצל הקב"ה שאין שום העלם והסתור לגביו, וכולא קמיה כלא חשיב וכאין ופס נגדו, הרי העולמות והנבראים בטלים אצלו גם אחר שנבראו כמו שהיו קודם ששת ימי בראשית, וגם מה שהוא מוריד גשמים ומצמיח כו', אין זה נקרא "הוצאה" כלל מרשות היחיד.

ולכן תחילת מסכת שבת הוא במלאכת הוצאה. כי כללות ענין השבת הוא שכל העולם הוא רשות היחיד ליחודו ית' כנ"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א ע' 68)

רבא חזיה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי

שעה

י,א

להיות ידוע שעיקר התפילה הוא בחי' הדביקות והמשכת הנפש בתשוקה והתלהבות נפלאה לה' לבדו בשלהובי דרחימותא ברשפי אש התשוקה בבחי' הסתלקות וכלות הנפש, ובזה מתעלה האדם ומזדכך, ומתבררים ניצוצות הקדושה ונכללים בשרשם למעלה. ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא, שנמשך מלמעלה שפע על האדם להיות רפואת חולים וברכת השנים וכו'.

ומהאי טעמא מי שתורתו אומנותו פטור מן התפילה, דפירוש אומנות הוא כמו שבכלי אומנות מתקנים הכלי שיהי' כפי הצריך ועושים מגלמי כלים שיהיו כלי קיבול, כך הוא בלימוד התורה דהתנאים והאמוראים באופן דתורתו אומנותו, שעל ידי לימוד התורה שלהם שהיה באופן דתכלית הביטול לנותן התורה, ובאמרם זה כשר וזה פסול, טהור טמא וכו' המשיכו מלמעלה את דבר ה' על דבר זה שהוא מותר וכו', ובזה בררו את ניצוצי הקדושה שבדברים האסורים ועשו את הדברים הגשמיים כלי קיבול להאור האלוקי, ולכן רב יהודה כולא תנויי בניזקין הוה (ברכות ב, א) בכדי לברר את הטענות שקר שבעולם הזה, ולכן היה מצלי מתלתין יומין לתלתין יומין (ד"ה לה, א), משום שהי' פטור מתפילה כי הי' תורתו אומנותו כנ"ל.

וזהו שאמר רבא לרב המנונא מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, משום שרבא החזיק את רב המנונא בדרגא הנ"ל דתורתו אומנותו, ואם כן יכול הוא לברר ולהעלות את גשמיות העולם על ידי התורה הנקראת חיי עולם, ואף על פי כן מניחו ועוסק בהעלאת הגשמי ע"י עבודת התפילה

(ע"פ ד"ה להבין ההפרש שבין תורה ותפילה. שערי תשובה לאדמוה"צ ע' ק')

מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמחה

יב,

צריך ביאור במה נתייחדה המצוה דשמירת שבת שנקראת "מתנה"?

אלא דהנה ההפרש בין מתנה למכר הוא, דבמכר צריך הלוקח ליתן מעות תמורת החפץ, ואז על ידי הקנין בא החפץ לרשותו, משא"כ במתנה שמקבלו ללא תמורה מצידו.

וברוחניות העניינים הוא ב' בחינות באתערותא דלעילא, דישנו אתערותא דלעילא הבאה מחמת האתערותא דלתתא, שזהו על דרך מכר שבא בתמורת מה שהביא המקבל. אבל ישנו אתערותא דלעילא הבאה שלא מכח האתערותא דלתתא, משום שבאה מבחי' גבוה מאד, שאין האתערותא דלתתא מגעת לשם כלל וזהו בחי' מתנה. [ומכל מקום ארז"ל (מגילה כו:)] "אי לאו דעביד ליה ניחא לנפשיה לא הוה יהיב ליה". וגם אתערותא דלעילא זו, אף על פי שאינה באה **כתוצאה** מהאתעדל"ת, מכל מקום אינה שורה אלא במקום שהי' ענין ההתעוררות דהתחתון].

והנה בשבת ישנם ב' בחינות אלו, דהנה כתי' ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות, דענין העבודה דששת ימי המעשה ברוחניות הוא ההתעסקות בעובדין דחול באופן ד"כל מעשיך לשם שמים", שעל ידי זה מברר הניצוצות שבעיני העולם, על מנת שיוכלו להתעלות לשרשם.

אמנם **העליה** דהניצוצות היא במעלי שבתא שאז הוא עליית העולמות ועליית הניצוצות שנתבררו בששת ימי המעשה שזהו אתערותא דלתתא הממשכת אתערותא דלעילא.

וכל זה הוא בליל שבת שאז הוא עליית העולמות, אבל יומא דשבתא אז הוא הזמן שממנו "מתברכין כולהו יומין" של ששת ימי השבוע הבאים, וכמבואר בזהר שהשפעת המן של ימות השבוע נתברך בשבת, שהוא ענין ההמשכה מלמעלה למטה, היפך העליה דליל שבת, והוא בחי' מתנה דהיינו אתערותא דלעילא ממקום שאין אתעדל"ת מגעת לשם, וזהו בחי' "מתנה" דשבת.

(ע"פ ד"ה להבין הטעם למה שהאתעדל"ע, לקר"ת שה"ש כד, ב)

